

ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI

E-ISSN: 2458-7559

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.1150>

Berkay, A. O. (2019). Âşık Feymâni'nin anlattığı Çukurova âşık hikâyelerinde yayla. *Çukurova Araştırmaları*, 5 (2), 138-149.

CİLT 5, SAYI 2, KIŞ 2019, s. 138-149.

ÂŞIK FEYMÂNİ'NİN ANLATTIĞI ÇUKUROVA ÂŞIK HİKÂYELERİNDE YAYLA¹

Anıl Oğuz BURKAY²

Öz

Türkler, yüzlerce yıl konargöçer bir hayat yaşamışlardır. Konargöçer yaşamın getirdiği şartlardan dolayı tarımsal faaliyetlerden ziyade hayvancılığa ağırlık vermişlerdir. Bu durumun gereği hayvanlarının sağlığını korumayı temel vazife olarak benimsemişlerdir. Kışın ılık alanlarda yaşayan Türkler, havaların ısınması ile sığağa bağlı hastalıklardan korunmak, hayvanlarına daha bol ve taze otlaklar bulmak ve serinlemek amacıyla yaylak denilen platolara göçmüşlerdir. Bu yaşam biçimi sahil kesimlerinde ve Çukurova'nın belli bölgelerinde bugün de devam etmektedir. Çukurova'nın sığağı sadece hayvancılıkla uğraşanları değil bu bölgede şehirlerde yaşayan insanların da yazın yaylalara çıkmasını zorunlu kılmaktadır. Çukurova'da yaşayanların yaylak ve kışlak arasında yaptıkları göç faaliyetleri, etkisi günümüzde de devam eden yaylacılık kültürünü oluşturmuştur. Çukurova bölgesinde yaylaya göç işlemi bir süreçtir ve sosyokültürel değer taşımaktadır. Yaylacılık kültürü, sosyo-kültürel değerlerin bağlamı içinde folklorun sözlü anlatı türü olan âşık hikâyelerinde de kendini göstermektedir. Bu çalışmada Âşık Feymâni'nin Çukurova'da derleyip anlattığı âşık hikâyelerinden yola çıkılarak, bölgede göçebe yaşam sonucu oluşmuş yaylacılık kültürünün, yerleşik hayatın ürünü olan ve Çukurova bölgesinde anlatılan âşık hikâyelerindeki izleri tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yaylacılık kültürü, Çukurova bölgesi, âşık hikâyeleri, Türkmenler

¹ Bu makale, 1. Uluslararası Yaylacılık ve Yayla Kültürü Sempozyumu'nda (26-28 Eylül 2019 Giresun) sunulan "Âşık Feymâni'nin Anlattığı Çukurova Âşık Hikâyelerinde Yayla" adlı bildirinin gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş halidir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, anlbrky80@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6623-2838>

Article Info/ Makale Bilgisi

Received/Geliş: 23.10.2019

Accepted/Kabul: 22.11.2019

PLATEAU IN ÇUKUROVA MINSTREL STORIES TOLD BY ÂŞIK FEYMÂNÎ

Abstract

The Turks lived for hundreds of years in a congress system. Because of the conditions brought by life, migrand has focused on animal husbandry rather than agricultural activities. As a requirement of this situation, they have adopted the main duty of protecting the health of their animals. The Turks, living in warm areas in winter, migrated to plateaus called plateaus to protect themselves from diseases caused by heat by warming the weather, to find more fresh and fresh pastures for their animals and to cool off. This way of life continues in Southeastern Anatolia and certain regions of Çukurova. The heat of Çukurova necessitates not only those who deal with animal husbandry but also the people living in cities in this region to go to the highlands in summer. The migration activities carried out by the Turkmens living in Çukurova between the highlands and the winter pastures have formed the culture of transhumance which continues to affect today. Migration to the highlands in the Çukurova region is a process of sociocultural value. In the context of sociocultural values, the culture of transhumance manifests itself in the lovers' stories, which are the verbal narrative genre of folklore. In this study, the traces of the transhumance culture, which was formed as a result of nomadic life in the region, as a result of the nomadic life of the Âşık Feymânî in Çukurova compiled and told in Çukurova region, were identified.

Keywords: Culture of transhumance, Çukurova region, minstrel stories, Turkmens

GİRİŞ

Değişik anlamlara gelen yayla sözcüğü, hem fiziki hem de beşeri coğrafya terimidir. Fiziki coğrafya terimi olarak yayla (Plato), akarsularla derin bir şekilde yarılmış yüksek veya yüksekçe düzlüklerdir. Beşeri coğrafya terimi olarak ise, yazın çıkıp yerleşilen yüksek ve serin yer, bir geçici yerleşme şekli, yaz mevsimi boyunca ahır hayvanlarını beslemek ve bazılarında tarım yapmak için yararlanılan ekonomik faaliyeti ifade eder (Doğanay, 1997: 273).

Yaylacılık göçebe Türk kültürünün bir parçasıdır. Bilindiği gibi 20. yüzyıla gelinceye kadar geçen dönemde Türklerin temel geçim kaynağı hayvancılıktı. Anadolu'yu bile Türk'lerin yurt edinmesinde esas faktörde buydu zaten; hayvanlara yeni otlak alanları yaratma düşüncesi. Osmanlı Devletinde de azınlık olan toplumlar yerleşik hayata geçmiş ve ticaret ile uğraşırken, Türk'ler temel geçim kaynakları olan hayvancılık sebebiyle göçebe hayatı tercih etmişlerdir. Bu göçebe yaşam 1950'li yıllara kadar da yoğun olarak sürmüştür. Günümüzde özellikle batı ve orta Toros dağlarında bu göçebe Yörük kültürünü hala devam ettiren Türkmen aşiretlerini de görmek mümkündür (Yonca, 2014: 13).

Yakın zamana kadar Çukurova'da yaşayan Türkmen aşiretleri konargöçer bir hayat sürmüşlerdir. Büyük çoğunluğu geçim kaynağı olarak hayvancılıkla uğraşan Türkmen aşiretleri, hayvanlarını daha iyi beslemek için taze otlaklar bulmak ve hem kendilerini hem de hayvanlarını yaz sıcaklarının sebep olacağı çeşitli hastalıklardan korumak amacıyla geleneksel olarak yaylalara çıkmışlardır. Çukurova ve çevresinde hayat sürmüş bu aşiretler arasında günümüz âşıklık geleneğinin izlerine rastlanılmaktadır (Çopuroğlu, 1998: 32).

Âşıklık geleneği değişikliklere uğramış olsa da günümüzde hâlâ devam etmektedir. Bazı araştırmacılar bu geleneğin 20. yüzyılda yok olduğunu söyleseler de günümüzde Kars, Erzurum, Sivas, Tokat ve Adana (Çukurova) bölgelerinde gelenek hâlâ canlılığını sürdürmektedir. Bu gelenek Çukurova bölgesinde Kars ve Erzurum yöreleri kadar sistemli olmasa da Türkiye çapında tanınmış âşıkların yetiştirilmesinde önemli bir bölge niteliğindedir (Turgut, 1995: 96). Başta âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden Karacaoğlan'ın bu bölgede yetişmiş olması,

aşk, sevgi, güzellik vb. konuları işlemesi; Dadaloğlu'nun göç, iskân, aşiretçilik, kavga gibi epik söylemleri bu yörede yetişen âşıklara rol model olmuştur.

Çukurovalı âşıkların şiirlerinde ve âşık hikâyelerinde Yörüklük, konar-göçerlik konusu önemli yer tutmaktadır. Âşıkların bir kısmı bu kültürü yaşarken, bir kısmı ise dışarıdan gözlemlemiştir. Ayrıca bu manzum ve mensur ürünlerde Yörüklerin göç yolları, konalgaları ayrıntılı olarak yer almıştır (Doğaner, 2013: 582). Anne tarafından Avşar aşiretine bağlı olan Âşık Feymânî'nin de dile getirdiği manzum ve mensur eserlerde bu konuların işlendiği görülmektedir.

Asıl adı Osman Taşkaya olan Âşık Feymânî, 1942 yılında Osmaniyeli'nin Kadirli ilçesine bağlı Azaplı köyünde doğmuştur. Çukurova âşıklık geleneği içinde yetişmiş olan Âşık Feymânî, Türkiye'de âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden birisidir. Yurt içinde ve yurt dışında çeşitli sanat faaliyetlerinde yer almış, konserler vermiş, yarışmalarda çok sayıda ödüle layık görülmüş ve âşıklık geleneğinin yaşaması için çevresindeki genç âşıkların yetişmesine katkıda bulunmuştur. Âşık Feymânî, âşık tarzı içinde yer alan türlerin tamamına yakınında usta malı eserler vermiştir. Âşık Feymânî'nin şiirlerinde maddi ve manevi aşkın yanı sıra, toplumu iyiye ve güzele çağrı geniş yer tutmaktadır (Taşkaya & Coşkun, 2009: 263).

Âşık Feymânî'nin şiir yazma, atışma yapma ve türkü söylemedeki tanınmışlığının yanında, hikâye anlatıcılığı pek öne çıkmamıştır. Hâlbuki Âşık Feymânî halk hikâyeleri konusunda da yaşayan en önemli kaynak kişilerden biri ve hikâye anlatımında da usta bir âşıktır. Âşık Feymânî'nin anlattığı hikâyelerde dikkat çeken özelliklerden biri, türkülerle hikâyenin uyumlu olmasıdır. Ayrıca hikâyenin de zaman akışının da kesintisiz olmasına dikkat etmektedir (Taşkaya, 2018: 10).

Feymânî'nin bu anlatımlardaki üslûbunda sadelik ve yöresellik vardır. Olayları tasvir ve betimlemelerindeki ayrıntılar ise dikkat çekmektedir. Bu durum yer isimlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ele aldığımız hikâyelerde verdiği ayrıntılı yer isimleri, konar-göçerlerin yayla güzergâhlarına ulaşmamızda yardımcı olmaktadır. Bu durum irdelendiğinde arkasındaki sebebin, Feymânî'nin gelecek kuşaklara bu bilgileri ulaştırma çabası içinde olduğunu göstermektedir.

Feymânî sanatını icra ettiği yerlerde, Çukurova bölgesine ait şiirleri ve anlattığı âşık hikâyelerinde bölgenin kültürel değerlerini aktarmayı başarıyla yerine getirmektedir. Çukurova bölgesinde yayla ve kışlak arasında aktif olarak devam eden konargöçerlik faaliyetleri, âşık hikâyelerine de yansımıştır. Kültür aktarımının olduğu bu hikâyelerde özelden yaylaya göç, yayladan dönüş, hayvan sürülerinin düzeni, Türkmen aşiretlerinde evlilik gibi Çukurova yaylalarında yaşayan insanların kültüründen izler tespit edilebilmektedir. Çalışmamızın amacı da Çukurova âşık hikâyelerindeki yaylayla ilgili olan kültürel unsurları tespit edebilmektir. Çalışmanın evrenini Âşık Feymânî'nin Çukurova'da anlattığı âşık hikâyeleri oluşturmuştur. Bu âşık hikâyelerinde yaylacılıkla ilgili şu dört temel başlık karşımıza çıkmaktadır:

Çukurova'da Yaylaya Çıkış Zamanı

Göçebe kültüründen yerleşik kültüre en son geçen Çukurova Yörükleri, Türkmenleri binlerce yıllık kültürü günümüze kadar saklayıp taşımışlardır (http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_konar_gocer.pdf 02.09.2019). Bölgede yaşamaya devam eden Türkmen aşiretlerinden yerleşik düzene ister tam ister yarı yerleşik yaşama geçmiş olsunlar yaylacılık geleneğini sürdürmektedirler (Gökşen, 2015: 216).

Yaylacılığı ortaya çıkaran bazı sosyo-ekonomik ve doğal faktörler vardır. Yaylacılık faaliyetinde esas geçim kaynağını hayvancılık oluşturduğundan, bir geçim faaliyeti olarak yaylacılık üzerinde etkili olan en önemli faktörün, otlatmaya dayalı hayvancılık ekonomisi olduğu görülmektedir (Kılınç, 2008: s. 36). Çukurova'da yaşayan Türkmenler yaylaya çıkış zamanlarını, yaylada taze otların yeşermeye başladığı mevsime göre ayarlamaktadırlar. Çünkü uygun iklim şartlarında

hayvanlar yaylıma gidebileceğinden ve rahatlıkla doğada besin bulabileceğinden çok yem verilmesine gerek kalmaz, maliyetler belirli seviyede kalır (Doğaner, 2016: 474). Maliyet faktörünün yanı sıra Çukurova'nın sıcaklığı insanları ve hayvanları etkilemektedir. Sıcaktan etkilenen hayvanların yem yemeyi azaltmasına bağlı olarak zayıflaması da kaçınılmazdır. Böylece malların et ve süt verimi de düşmektedir. Bu tarz sorunları ortadan kaldırmak için göçebe Türkmenler yılın belli zamanında yaylaya çıkmaktadırlar. Bu durum Âşık Feymânî'nin anlattığı " Âşık Molla Veli ile Döndü" adlı âşık hikâyesinde şu şekilde dile getirilmektedir; "... bu konup-göçer aşiretin yazın yaylalarda, kışında Çukurova'da konup göçmelerini, konup göçmezlerse aşiret insanların ve hayvanlarının bu kurak ve verimsiz yerde alışık olmadıkları için Çukurova'nın sıcaklığında hastalanacağını fasih bir dille anlatmıştır" (Taşkaya, 2018: 44). Âşık Feymânî'nin "Dadaloğlu'nun Hikâyesi" adlı âşık hikâyesinde ise "O paşa bizi Çukurova'ya iskân etmek istiyordu ama bizim aşiretimiz Çukurova'nın sineğine ve sıcaklığına dayanamaz, hepsi hasta olur, kırılır." cümlesiyle, Türkmen aşiretlerinin yaylaklara göç yapmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir (Taşkaya, 2018:120).

Çukurova'da nisan ayından itibaren sıcaklıklar artmaya, yağmurlar azalmaya, sivrisinekler çoğalmaya ve davarların beslendiği makiler tazeliklerini kaybetmeye başlar. Bu yüzden nisan ve mayıs ayında yaylaya çıkılmaya başlanır (Gökşen, 2015:221). Burada söylediklerimizi somutlaştırmak ve örnek olması açısından Çukurova'nın değişik yayla yerleşkelerinden birer örnek vereceğiz:

Çukurova bölgesi içinde bulunan Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde Binboğa yaylalarında 1-1,5 aylık gecikmeyle nisan ayı ortalarında yaylaya göçler başlamaktadır. Çocukların eğitim zorunluluğu ve belediyenin kısıtlamaları nedeniyle haziran ayının beklenmesi, mesafenin kısa oluşu nedeniyle ara konaklama olmaksızın yaylalara bir defada ve aynı gün içinde çıkılmaktadır (Kılınç, 2008: s. 36); Ceyhan'da yaşayan Yörükler ise mayıs ayının başlarında yaylalara çıkmaktadır (Cin, 2004: s. 50). Mersin ilinin Toroslar merkez ilçesine bağlı olan Arslanköy yaylası 1453 metre rakımında yer almakla birlikte, buraya yaz mevsiminde gelen Yörükler bu yerleşmenin hemen yakınındaki 2000 metreden yüksek dağlık bölgedeki yaylaya sürüleriyle birlikte çıkararak, mayıs-ekim arası dönemde yaylacılık faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler (Harunoğulları & Polat, 2018: 78).

Yukarıda Çukurova bölgesindeki şehirlerde bulunan bazı yaylalarda göçün başlangıç zamanları verilmektedir. Buna göre, günümüzde eğitim yasalarından doğan eğitim zorunluluğu çocukları okula giden ailelerin yaylaya çıkış mevsimini geciktirse de, Çukurova bölgesinde bulunan yaylalarda genel itibarıyla yayla mevsiminin nisan ortası mayıs ayının başı gibi olduğu, karların eriyip taze otların yeşermesiyle göçün başladığı görülmektedir.

Âşık Feymânî'nin Çukurova'da anlattığı âşık hikâyelerinde yaylaya çıkış zamanı, aşağıda bahsi geçen hikâyelerdeki cümlelerden anlaşılmaktadır:

"Binboğalı Karacaoğlan" adlı âşık hikâyesinde "Eymürlüleri, ilkbaharda Doğu Torosları aşarak Binboğa dağlarına kadar gider hem hayvanlarını otlatırlar hem yaylalarını yaparlarmış" (Taşkaya, 2018: 16); "... yazın temmuz/ağustos aylarının sıcaklığı geldiğinde Mamalular, Danişmentli ve Zakirliler Binboğa'nın ve Toros Dağları'nın değişik yaylalarına çıkarlar ..." (Taşkaya, 2018: 16); "Malı çok olanlar yaylaya erkenden gelirlermiş" (Taşkaya, 2018: s. 17); "Karacaoğlan'ın Mana Âlemine Gidişi" adlı âşık hikâyesinde "Gaçar Yörükleri, Kozan'dan aşağı İmamoğlu, Ceyhan, Yumurtalık'ın köylerinde kışlar, yazında Toros ve Erciyes yaylalarına, genellikle Niğde'nin Bulduruç Beli yaylasına çıkarmış. Güzün son aylarına kadar o yaylalarda kalırlarmış. Koyun, kuzu ve develerini otlatır, kendileri de Çukurova'nın sıcaklığı ve sineğinden kurtulmuş" (Taşkaya, 2018: s. 42); "Âşık Mehmet ile Meryem'in Hikâyesi" adlı âşık hikâyesinde ise "Bu ağa, yaz aylarında Kahramanmaraş'ın Göksün ve Afşin ilçeleri yakınındaki sıra Torosların bir kolunda, suyu ve otlığı bol yaylası serin olan Binboğa Dağları'nda yazlarmış" (Taşkaya, 2018: s. 188).

Yukardaki örneklerde görüldüğü gibi bazı aşiretler ilkbaharda yaylalara çıkarken bazıları ise temmuz ayını bekleyebilmektedir. Yarı göçebe yaşam tarzlarında hayvancılığın yanında kışlak alanlarda tarımsal faaliyetle uğraşan aileler de vardır. Bu aileler hayvanlarına kışlık yem üretmek için mısır vb. ürünler ekmektedir. Bu ürünlerin hasatını yapabilmek içinde yarı göçebe Türkmen aşiretlerine mensup aileler temmuz veya ağustos ayına kadar yaylaya çıkmayabilirler. Metinlerden öğrendiğimize göre ayrıca yaylaya geç çıkan aşiretler kışlak alanlarında ticaretle de uğraşmaktadır.

Hem araştırmacıların yaptığı tespitlerden hem de âşık hikâyelerinden yola çıkarak baktığımızda, Çukurova’da yaylaya çıkış zamanı olarak en uygun zaman nisan ve mayıs ayları olduğu görülmektedir. Âşık hikâyesinde de geçtiği gibi esas işi hayvancılık olan, koyunu ve keçisi çok olan aşiretler yaylaya ilk önce çıkmaktadır. Bunun birinci sebebini aşiretlerin yurt tutma kaygısı, ikinci sebebini ise yol üstünde bulunan taze ve bol olan otların başka sürüler tarafından yenilmeden kendi koyunlarına ve keçilerine yedirme kaygısıdır.

Çukurova’da Yaylaya Göç Süreci

Geçmişte, Çukurova’nın bataklıklarla dolu olması, yaz döneminde sinekten dolayı sıtma hastalığına yakalananların çok olması ve buna bağlı olarak ölümlerin artması serin yerlere, yaylalara göçü zorunlu hâle getirmiştir (Doğaner, 2013: 102). Göç kararı alınırken aileler tek başlarına karara varmazlar. Karar alınırken yaşlılar, göç ağaları ve çobanlar ortak bir gün belirler ve hazırlıklara başlarlar. Yalnızca Türkmenler arasında Salı günü iyi sayılmaz ve bu gün de göç yapılmaz (http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_konar_gocer.pdf 02.09.2019). Göçün Perşembe günü başlaması uygun sayılır (Cin, 2004: 40).

Göç hazırlıkları başladığında obada ayrı bir sevinç başlar. Yediden yetmişe herkes gücüne kuvvetine göre iş alır. Göç başlamadan önce yapılan en önemli hazırlık çadır tamiridir. Çadırlar göç için hazırlandıktan sonra ise yolda yetecek kadar yiyecek hazırlanır. Göç işlemi öncesinde hazırlanan yiyecekler ve eşyalar düzgün bir şekilde sınıflandırılır. Bu işin başında yaşlı kadınlar durmaktadır. Tecrübelerini de kullanarak döşek, yorgan, kilim gibi malzemeleri çuvallattırıp yük hayvanlarına yüklettirmektedirler. Kocakarılar bu derlenme ve toplanma işini aşiretin en eski yasalarına uygun şekilde hazırlarlar (Yalman, 1977: 183). Aynı zamanda koyunlar ve keçiler³ de kendi içinde sınıflandırılır, göçe hazır edilir. Yaylaya göç davar sürülerinin yola çıkmasıyla coşku ile başlamaktadır. Ama bundan daha coşku verici bir şey daha vardır ki o da “göç buyruğu” ve “katar başı seçilmesi”dir. Belirlenen günde obanın ulu ağası "göç" diye seslendikten sonra kızların arasına girer; güzel kızları gözden geçirir ve içlerinden birini beğendikten sonra ona “katar başı” ol der ve katar başı seçilir (Yalman, 1977: 184). Katar başını Eröz şu şekilde tarif eder:

“Hele en öndeki devenin yularını bir suna boylu, bir nazlı çekmez mi? Allı, morlu en yeni elbiselerini giymiş, saçları örgü örgü omuzlarını döven on beşinde bir güzel, elindeki kirmenini çevirir, develeri çekerken, seke seke gider. Alnındaki altın ve gümüş pullar parıldayırken, kaçak gözlerle civarda at süren, av avlayan delikanlıları süzer. Kirmenini döndürür” (1991: 88).

Bu açıklamaya bakacak olursak göçün Yörükler için ne kadar mühim bir süreç olduğu görülmektedir. En güzel kızın seçilmesi, katarı çekecek kızın yeni elbiseler giyerek kendine özen göstermesi bu işe verilen ehemmiyetin delilidir. Nasıl Anadolu toplumlarında bayram sevinçle, yeni kıyafetlerle karşılanıyorsa Türkmenler içinde göç öyle karşılanmaktadır.

Âşık Feymânî anlattığı âşık hikâyesinde katar çekimini ve düzenini şu şekilde anlatmaktadır: “Aşiret geleneğinde en önde barhana dedikleri ev eşyaları yüklü deve katarı, onun arkasında

³ Bizim burada sadece koyun ve keçiden bahsetmemizin sebebi son zamanlara kadar Çukurova yöresinde büyükbaş hayvanların yaylalara taşınmamasında dolayısıdır. Motorlu taşıtların (kamyon/traktör) gelişmesiyle büyükbaş hayvanlar yaylaklara çıkarılmaya başlanmıştır.

büyükbaş hayvanlar ve en arkada da küçükbaş hayvanlar sürü halinde yola devam edermiş. En öndeki katarlanmış deve kervanını çeken çok güzel süslenmiş ve bakımlı bir eşek olurmuş. Bu eşeği ise aşiretin en güzel kızı veyahut da en güzel gelini çekermiş.” (Taşkaya, 2018: 193-194).

Feymânî'nin de anlattığı âşık hikâyelerinde bize göç düzeni ve katar başı hakkında bilgi verilmektedir. Tespitlere bakıldığında bu hikâyelerin yayla kültürünün etkisinde dile getirildiğini göstermektedir. Ayrıca özelde yayla haricinde bu bilgiler bize Türkmen aşiret geleneğinde kadına verilen değeri de göstermektedir.

Göçler genellikle iki aşamalı olarak yapılmaktadır. İlk olarak deve yüklü katarlar yola çıkmaktadırlar. Çobanlar katarın ardı sıra sürülerle giderler. Eşyalarla beraber oba mensupları yürürler. Ana yollardan uzak, hayvanların otlayabileceği bir göç yolu seçilir. Sürülerle insanların arası fazla açılmaz. Süt ve peynir üretimi göç boyunca sürdüğü için sürünün sağılması gerekmektedir (Şenesen, 2011: 278). Aradan belli bir süre geçer ve göçerler yorulursa dinlenme kararı alınır. Dinlenilecek yerler yola çıkmadan önce “reis” veya “savran” denen kişiler tarafından belirlenir (Cin, 2004: 42). Göçte mola verilen yerlere konalga denmektedir. Bir günde gidilecek yol varılacak konalğanın uzaklığına bağlı olarak değişir. Çoğu zaman öğlen olmadan, saat 10-11’de konalga yerine varılır. Konalgada bir süre kalınacağı için çadırlar kurulur (Doğaner, 2013: 120). Konalgada dinlendikten sonra göç önde koyunlar veya keçiler arkada olmak üzere aynı düzen yollarına devam ederler. Dinlendikten sonra göçe tekrardan devam etmenin zamanını Âşık Feymânî anlattığı âşık hikâyesinde şöyle ifade etmektedir: “Tekrar göç hazırlığı yapılıp gece horozlar bir boğum öttükten sonra aşiretçilik geleneğince yola çıkılmış.” (Taşkaya, 2018: 85).

Göçebeler, ulaşacakları yaylakların mesafesine göre eskiden 10 ila 20 gün zaman aralığında yol giderlerdi (Şenesen, 2011: 279). Yol bitip yaylaya çıkıldığında ise ilk iş çadır kurmaktır. Çünkü yaylada açıkta kalmak pek mümkün değildir (Gökşen, 2015: 225).

Çukurova’da Yayladan İniş Zamanı

Toplulukların yaşayış biçimleri iklime bağlıdır. Havanın ısınması veya soğumasıyla birlikte göçebe toplumlar bir yerden başka bir yere göç etmektedirler. Aynı durum kışı Çukurova bölgesinde geçiren göçebe Türkmenler için de geçerlidir. Kış mevsimi yaklaştıkça yüksek rakımlı platolarda hava sıcaklığı düşmekte ve buralarda yaşayan Türkmenler ılıman iklime sahip olan Çukurova’ya inmektedirler.

Yaylalarda havaların soğuması ve yağışların başlaması göç mevsiminin geldiğini işaret etmektedir. Bu durumda yaylaya çıkış hazırlığı yapıldığı gibi iniş hazırlıkları da yapılmaktadır. Yalnız iniş ve çıkış hazırlığı arasında farklar vardır. İniş hazırlığı çıkış hazırlığı gibi heyecanlı değildir. Göçerler zamanlarını rahat geçirdikleri yaylak alanlarından inmek istemezler. Fakat hava şartları bu durumu zorunlu kılmaktadır. Çünkü yüksek rakımlı yerlerde düşük hava sıcaklıkları insan ve hayvan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Kış mevsiminde yaylada kalan göçebe Türkmenlerin burada ne gibi zorluklarla karşılaştığını Âşık Feymânî anlattığı “Dadal Musa’nın Hikâyesi” adlı âşık hikâyesinde şöyle dile getirmektedir:

“Dadal Musa bir sene havaların yaylada çok iyi gitmesinden etkilenerik: ‘Bu sene Çukurova’ya inmeyip memlekette kışlayalım.’ demiştir. Aşirettekilerin bir kısmı da bunu kabul etmiş ve Sehel⁴e inmemiş. Onunla Avşar ellerinde kalmaya karar vermişler. Karar verilmeye verilmiş ama Âşık Musa’nın şansından mı nedir, o sene de kış her senekinden çok daha şiddetli olmuş. ...O sene, Dadal Musa ve komşularının hayvanlarının çoğu telef olmuş” (Taşkaya, 2018: 95-96). Hikâyenin bu parçasına baktığımızda, görüldüğü üzere çetin kış şartları göçebelerin

⁴ Sahil kıyısı

hayvanlarına zarar vermektedir. Ekonomilerinin temelini oluşturan hayvanlarını kaybetmek istemeyen göçebeler zorunlu olarak yayladan inmektedirler.

Göçebe Türkmenler mayıs ayı gibi çıktıkları yaylalardan eylül ayı gibi kışlaklarına dönmeye başlarlar (Çetin ve Yılmaz, 2015: s. 32). Türkmenlerin yaylalarda kalma süresini otlakların verimlilik durumu belirlemektedir. Nisan ve mayıs ayları gibi yaylaya çıkan Yörükler ekim-kasım aylarında kar yağmaya başlayınca kışlaklarına dönmektedirler (Harunoğulları ve Polat, 2018: 79). Sonbahar mevsimine kadar konargöçer aşiretler kendilerine ait olan ya da kiraladıkları yaylalarda kalırlar (Doğaner, 2015: 143). Çukurova’da yayladan dönüşü belirtilen zaman aralığı “Binboğalı Karacaoğlan” adlı âşık hikâyesinde aşağıdaki cümleyle ifade edilmektedir:

“... temmuz-ağustos bitiminden hemen sonra (eylül) geri Çukurova’ya Binboğa kasabasına inerler herkes kendi işiyle uğraşmış. Eymürler ise kar düşene kadar diğer konar-göçer aşiretler gibi yaylalarda kalır, ancak güz soğuklarının başladığı zaman memleketlerine gelirlermiş” (Taşkaya, 2018: 16). Anlatılan âşık hikâyelerine bakıldığında bizlere göçebe Türkmenlerin yayladan dönüş zamanını açık bir şekilde göstermektedir.

Yayladan kışlaklara dönüş, kışlaklardan yaylaya çıkışa göre daha rahat gerçekleşir. Yerleşiklerin ifadesiyle: “Yaz geldi mi aşiret bir kişiye bin selam verir. Güz geldi mi de bin kişiye bir selam verir.” Yaylaya giderken tarlalar ekilidir. Güzün ise Yörükler erkek hayvanlarını satmış, hayvanların sütünden peynir ve yağ elde etmiş olarak dönerler” (Doğaner, 2013: 118). Yaylaya çıkışta solgun ve sarı çehreler yayla dönüşünde al al olur. Tekeler çift olmuştur. Aşirette her şey büyümüş ve çoğalmış, güç ve kuvvet de artmıştır (Yalman, 1977: 190). Her ne kadar yayla dönüşü üzücü olsa da aşiretler bedenlen rahatlamış ve maddi olarak kazanç sağlamış olarak dönmenin mutluluğunu yaşarlar. Kazandıkları para ile kişisel ihtiyaçlarını karşılarlar. Oğlu kızı olanlar düğün hazırlıklarını yaparlar. Yukarıda ele aldığımız göçebe Türkmenlerin yaylaya göçleri ve inişleri, hayatlarını idame ettirebilmeleri için bir zorunluluktur.

Çukurova’da Yayla Gelenekleri

Gelenek kavramı sosyal bilimlerde farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte genel olarak bir topluluğun kendinden önceki kuşaklardan devraldığı ve çeşitli aktarım yöntemleri kullanarak daha sonraki kuşaklara ulaştırdığı her türlü maddi/manevi kurum ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2005: 40). Gelenek durağan bir kavram değildir. Çeşitli etkenler sebebiyle uzun yıllar içinde değişime uğrayabilmektedir. Yüzlerce yıldır Çukurova topraklarında yaşayan göçebe Türkmenlerin geleneklerinde de değişimler olmuştur. Her ne kadar gelenekte değişim olsa da; Türkmenler zaman içinde, atalarından gelen eski geleneklerini koruyup, canlı tutmaya çalışmışlardır. Büyük bir bölümü bugün köylerde yaşasalar da hayatlarının bir bölümünü konar-göçer yaşamış veya eski konargöçer aile büyüklerinin kültürüyle beslenmişlerdir (http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_konar_gocer.pdf 02.09.2019).

Birçok toplumda olduğu gibi göçebe Türkmenlerde geleneği oluşturan unsurların başında geçiş törenleri gelmektedir. Ama şu hususa dikkat çekmek gerekir ki göçebe Türkmenlerin geçiş törenlerini şekillendiren unsurlardan biri de yaylacılık faaliyetleridir. Bu kültür dairesinde oluşan gelenek, yayla faaliyetleri ile zaman, mekân ve bağlam açısından bütünsellik taşımaktadır.

Âşık Feymânî’nin Çukurova’da anlattığı âşık hikâyelerini incelediğimizde geçiş törenleri içerisinde yer alan “evlenme” gelenekleri karşımıza çıkmaktadır. Doğum ve ölüm gelenekleriyle ilgili ise bilgi verilmemektedir. Bu sebepten dolayı bu başlık altında göçebe Türkmenler’de yaylacılık kültürü etrafında “evlenme” geleneklerini ve hikâyelerde geçen uygulamaları ele alınmaktadır.

Evlilik aile olmanın ilk şartıdır. Çobanoğlu’nun Strauss’tan aktardığı bilgiye göre, aile doğal bir ilişki değil, kültürel olarak belirlenen bir toplumsal bağıttır (Çobanoğlu, 2016: 259). Evlilik

sadece evlenen kişileri ilgilendirmeyip ailelerini, akrabalarını ve toplumda yaşayan herkesi ilgilendirdiğinden dolayı bir tören düzenlenir ve bu törene herkes katılır. Dolayısıyla düğünün amacı evlenen çiftleri çevreye ilân etmek, duyurmaktır. Bu bağlamda evlenmenin tamamlanmasına ilişkin ritlerin toplumsal ve genel amacı birleşmeyi açık bir şekilde ilân etmektir (Doğaner, 2013: 168).

Anadolu coğrafyasında yaşayan diğer topluluklar gibi, göçebe Türkmenlerde de düğün töreninin ilan etmeden önce bu sürecin evveliyatı vardır. Bu süreç eş seçimiyle başlar düğün ile son bulur. Göçebe Türkmenler eş seçimi yaparken kendileri gibi göçebe yaşam süren ailelerin kızlarını tercih ederler. Bunun sebebi yerleşik yaşam süren kızların, göçebe yaşam süren aileye ayak uyduramayacağı düşüncesidir. Diğer bir sebep ise boy ve aşiretler arasında yaylak alanların bölünmesine engel olmaktır. Fakat aşiretler arası kavgalarda arayı tekrardan bulmak amacıyla karşı aşiretin kızıyla veya oğluyla evlenme olayı gerçekleşebilmektedir. “Senem ile Tanır’ın Hikâyesi” adlı âşık hikâyesinde bu durum, “Aşiretçilik bu yöreye has gelenek ve görenekleriymiş. Bu tür görüşmeler, aşiretler arası kavgaları da azaltır; dostlukları da pekiştirmiş. Bu pekiştirmelerin usule uygun olanlarından birisi de kız alıp vermelerle olurmuş.” şeklinde anlatılmaktadır (Taşkaya, 2018: s. 86). Köseler ise bu durumu, kabile federasyonu (il) aşamasında eski ezogami dairelerinin devam etmesine rağmen, toplumun genişlemesiyle, kabileler arası evlilikler endogamik evlilikler olarak yorumlanabilir. Ataerkil ailenin temelini oluşturan dıştan evlilik ve kız kaçırma geleneği Türklerde uzun süre, hatta bazı yerlerde günümüze kadar devam etmiştir. Bu adetlerin kalktığı yerlerde ise izleri görülür. Türklerde dıştan evlilik daha çok iki boyun birbirlerinden kız alıp vermesi biçiminde olmaktadır; yani iki boy aralarında karşılıklı kızlarını değiştirmektedir, şeklinde yorumlanmaktadır (Köseler, 2008: 45).

Ağırlıklı olarak görücü usulü evlenmelerin görüldüğü göçebe Türkmenlerde aileler tarafından uygun kız seçildikten sonra kızın rızası alınır ve kızın rızası olursa istemeye gidilir. Kız Allah’ın emriyle istenir. Kız verildikten sonra tatlı yenir, düğün tarihi belirlenir. Düğün tarihi belirlenirken yayla dönüşü ya da bir sonraki yayla dönemine denk getirilir. Çünkü yayla zamanı ve yayla dönüşünde hayvancılık faaliyetleri sonucu kız ve erkek evi maddi kazanç sağlamış olacaktır. “Senem ile Tanır’ın Hikâyesi”nde düğün mevsimi olarak yaylak zamanı seçilmektedir: “O sene iki gencin nişan işleri her iki aşiretin mutluluğu ile neticelenmiş. Gelecek senenin yayla zamanı da düğünlerinin olması kararlaştırılmış ...” (Taşkaya, 2018: 88) şeklinde hikâyede yer almaktadır.

Aileler arasında kız alıp verme hadisesi gerçekleştikten sonra söz yapılmış olur. Göçebe Türkmenlerde söz kolay kolay bozulmamaktadır. Bu duruma “Âşık Molla Velî ve Döndü” hikâyesinde karşılaşmaktayız. Hikâyede Döndü’yü Adana valisi kendine istemiştir. Fakat kız Molla Veli ile sözlü olduğu için kızı veremeyeceklerini söylemişler. Adana valisi Döndü’yü zorla almak isteyince aşiretteki insanlar Vali’ye tepki göstermişlerdir. Bu tepki “Döndü’nün aynı aşiretten Molla Veli adında bir delikanlı ile sözlü olduğunu, aşiretçilik geleneğinde ise bu kararı kimsenin değiştiremeyeceğini söylemişlerdir.” şeklindedir (Taşkaya, 2018: 45).

Sözden bir sonraki aşama ise nişan ve kına gecesidir. Fakat incelediğimiz hikâyelerde nişan sürecine ve kına gecesine değinilmemiştir. Bu yüzden nişan törenine ve kına gecesine değinilmeden düğün süreci anlatılacaktır.

Düğün tarihi alındıktan sonra düğün törenini çevreye duyurmak için Anadolu da olduğu gibi göçebe Türkmenlerde de okuntu dağıtılmaktadır. Okuntu düğünden yaklaşık bir hafta önce düğün sahipleri tarafından dağıtılmaya başlanır (Köseler, 2008: 65). Âşık Feymânî’nin dile getirdiği hikâyelerden yola çıkarak Türkmen aşiretlerinin de bu geleneği sürdürdükleri görülmektedir. Bunu; “Düğünün kırk gün kırk gece olacağı, çevredeki tüm aşiretlere duyurulmuş, okuntular gönderilmiş” cümlesinden anlayabiliriz (Taşkaya, 2018: 50).

Okuntu dağıtıldıktan sonra oğlan evinde hazırlıklar başlamaktadır. Dúđun evinin belli olması için evin çatısına bayrak dikilmektedir. Cuma günü erkek evine bayrak dikilerek dúđun başlamış olur (Türkan, 2018, 795). Dúđunun başladığı Cuma gününden itibaren gelinin ve damadın yanında onlara kılavuzluk edecek ve vazifelerini hatırlatacak sağdıçlar bulunmaktadır. Ayrıca gelin göçünün idaresi, gelinin sağdıcı tarafından kontrol edilir. Bu yüzden sağdıcın dúđun töreni sırasındaki işlevi ayrı bir öneme sahiptir (Yalman, 1977: 262-263).

Gelin göçü kınanın ertesi günü yapılmaktadır. Bu süreç kızın baba evinden alınıp oğlan evine varıncaya kadarki süreci kapsamaktadır. Gelin almaya oğlan evi davullar zurnalar eşliğinde gider. Fakat bu duruma karşı kız evinde hüznün hâkimidir. Gelin, baba evinde son defa ailesiyle ve sevdikleriyle vedalaşmaktadır. Oğlan evi kız evinin önünde eğlence düzenlerken kız tarafından kimse bu eğlenceye katılmaz. Gelin baba evinden alınır at sırtında oğlan tarafının çadırına kadar götürülür. Bu süre zarfında yüzünde duvağı hep kapalı kalmaktadır. Bunun sebebi çevredeki nazarlardan ve kötülüklerden korunmaktır (Köseler, 2008: 79).

Sağdıcın bir emriyle alay kız evinden ayrılarak yavaş yavaş çadıra doğru yürümeğe koyulur, güveyinin evine yaklaşılr. Bu sırada alayın karşısına gençler ve çocuklar tarafından gerilmiş bir urgan çıkar. Sağdıç bu şen ve genç kalabalığa adet olan hediyeyi verir urgan yere düşer, alaya yol açılır. Verilen hediyeler tavuk, mendil, çevre (sırma işlemeli mendil), kese gibi şeylerdir (Yalman, 1977: 263).

Gelin alayı yola koyulduktan sonra dúđüne gelen misafirler oğlan evinden bahşış almaya çalışmaktadır. Anadolu'da misafirler köyün yakınında gelinin sırtındaki yastığı çalarken, Âşık Feymânî'nin anlattığı âşık hikâyesinden öğrendiğimize göre Türkmenlerde gelinin parmağındaki yüzük çalınmaktadır (Taşkaya, 2018: 19). Çalınan bu eşyalar erkek tarafına götürülerek karşılığında bahşış alınmaktadır.

Gelin eve yaklaştığında güveyi evde elinde su testisiyle beklemektedir. Güveyi gelin gelince, bu suyu gelinin yüzüne serper ve gelin attan indirilir. Gelin oradaki kadınlara teslim edilir (Yalman, 1977: 264).

Göçebe Türkmenlerin aşiretler arası bağları güçlü olduğundan dúđunları kalabalık olmaktadır. Dúđun sırasında topluluk tarafından oyunlar oynansa da, bireysel ya da iki kişilik oyunlar da oynanmaktadır. İncelediğimiz âşık hikâyeleri arasında "Âşık Molla Veli ile Döndü" adlı hikâyede dúđun oyunlarından sin sin oyununa rast gelinmektedir. Sin sin oyunu hikâyede "Akşam olup kız eviyle oğlan evi arasında hararetli bir sin sin ateşi yakılmış. Sin sin oyunu başlamış, kıran kırana bir sinsin oyunu oynanmaktadır." şeklinde geçmektedir (Taşkaya, 2018: 51). Erman Artun, sin sin oyununun oynanışını şu şekilde açıklamıştır: "Açık bir alana büyük bir ateş yakılır. Oyunculardan biri ateşin bir tarafına, diğeri öbür tarafına yerleşir. Davul bu oyuna özgü bir ezgi çalar. Oyuncular davul eşliğinde oynamaya başlarlar. Müzik hızlandıkça oyuncuların hareketleri de hızlanır. Oyunun özelliği ateş etrafında ve davul eşliğinde oynanıyor olmasıdır. Oyuncular oyunu günlük kıyafetleriyle oynarlar (http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/3.php#_ftn3 07.09.2019). Gün boyunca oyunlar oynanıp yemekler yendikten sonra gece dúđun sonlandırılarak gelin ve damat, kalacakları çadıra geçmektedir. Burada gerdekten önce yüz görümlüğü olarak damat geline altın hediye etmektedir. Hediyeden sonra ise gelin duvağını açarak dúđun sonlanmış olur.

Feymânî'nin anlattığı âşık hikâyesinde de göçebe Türkmenlerde görülen dúđun âdetlerini saptayabilmekteyiz. Âşık Feymânî'nin anlattığı âşık hikâyesinde geçen dúđun gelenekleri aşağıda verilmektedir:

"Gelin baba evinden alınıp yola çıkılırken gelinin gelişini tez haber vermek için seğmenler çok hızlı, âdeti yarış halinde, koşarak gelirmiş. Bazıları geline gelip parmağına nişanlanırken takılan yüksüğü gizliden alıp damada getirir, bahşış alırlarmış. Buna yüksük kaçırın denirmiş. Damat da sağdıcıyla gelinin evinin içine gireceği kapının üst tarafına dinelir ve gelinin tam gelip de içeri

gireceği bir sırada damattan mihir olarak kıymetli bir eşya almış. Gelinin yanında yenge denilen komşusu veya gelin tarafından beraber gelen kadın da bahşiş almış. Gelinin yüzündeki duvağı açıp kendini damada gösterirmiş.” (Taşkaya, 2018: 19).

Yukarıda Âşık Feymânî'nin derleyip anlattığı “Binboğalı Karacaoğlan” hikâyesinden bir bölüm alınmıştır. Bu bölüm gelinin baba evinden alınıp oğlan evine kadar gelene kadarki süreci anlatmaktadır.

Evlenen çiftler için düğün yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Milletlere ve yörelere göre ayrıntılarda bazı farklılıklar olmakla birlikte hepsinin birleştiği ortak nokta düğünün eğlenceye yönelik olmasıdır (Gerek, 2012: 53). Gerek'in de dediği gibi Türkmenlerde de düğün adetleri eğlenceye dayalıdır ve Anadolu'daki düğün adetlerine benzer özellikler göstermektedir.

SONUÇ

Çukurova bölgesi, yüzlerce yıl göçebe Türkmenlerin yaşam alanı olmuştur. Ekonomileri hayvancılığa dayalı Türkmenler, hayvanlarının ve kendilerinin sağlığı için havanın ısınmasıyla birlikte, ovalık alanlardan daha serin alanlara, yaylalara çıkmışlardır. Türkmenlerin yaylalara çıkması geleneksel bir süreçtir. Oluşturdukları bu gelenek başta Karacaoğlan olmak üzere Çukurova'da yetişmiş birçok âşığı etkilemiştir. Bu sebepten dolayı Çukurova'da yetişmiş âşıkların manzum ve mensur eserlerinde yayla geleneklerinin unsurları görülmektedir.

Çukurova bölgesinde yetişmiş, günümüz yaşayan âşıklarından Âşık Feymânî de yaylacılık geleneğinden etkilenecek, âşık hikâyelerinde bu geleneği dekor olarak kullanmıştır. Toplumsal değerleri aktarmayı kendine vazife olarak gören Âşık Feymânî, anlattığı âşık hikâyelerinde bu görevi başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir.

Yaylacılık kültürü, Âşık Feymânî'nin anlattığı yirmi âşık hikâyesinden yedi tanesinde tespit edilmiştir. Bu hikâyelerin adları “Binboğalı Karacaoğlan”, “Âşık Molla Veli ile Döndü”, “Öksüz Yakup ile Turna'nın Hikâyesi”, “Sanem ile Taner'in Hikâyesi”, “Dadal Musa Hikâyesi”, “Âşık Mehmet ile Meryem'in Hikâyesi” ve “Dadalolu'nun Hikâyesi” dir.

İncelediğimiz hikâyelerden genel itibariyle yaylaya çıkış zamanı, yaylaya göç süreci, yayladan iniş zamanı ve yaylacılık gelenekleri tespit edilmektedir.

Hikâyelerde yaylaya çıkış zamanı günümüzde olduğu gibi nisan ve mayıs aylarında başladığı tespit edilmiştir. Fakat bu durumun malın çokluğuna, tarımsal faaliyetlere ve okula giden çocukların eğitimlerine devam durumuna göre de değişebileceğini belirtmeliyiz. Yayladan iniş zamanı ise âşık hikâyelerinde eylül ayı olarak söylene de bazı aşiretlerin kar düşünceye kadar kaldığını söyleyebiliriz.

Bireylerin veya bireylerden oluşan toplulukların temel ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu vardır. Birey ve toplum ise temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bir arayış içindedir. Göçebe Türkmen toplumların arayışları yataydan dikeye doğrudur. Yani oavadan dağlık alanlara doğru arayışlarını sürdürürler. Bu arayışa göç süreci de denmektedir. Göçebe Türkmenlerde bu süreç yerleşik köy hayatında olduğu gibi imece usulüyle yardımlaşarak, belli bir düzende gerçekleşmektedir. Bu sayede göç sürecinin göçebe Türkmenler arasındaki birliktelik bağını güçlendirdiğini söyleyebiliriz. Genel olarak yaylaya göç Türkmenler için bir zorunluluk olmakla birlikte sosyal bir rahatlamadır.

Yaylaya göç günümüzde motorlu taşıtların vasıtasıyla bir gün içinde gerçekleşse de geleneksel göç sürecinde bu durum haftalar sürebilmektedir. Göçün bir sistematiği bulunmaktadır. Bu sistem dâhilinde göç baştan sona bir düzen içinde gerçekleşmektedir.

Yaylacılık faaliyetleri göçebe Türkmenlerin geleneklerini şekillendiren en büyük faktördür. Bizim yukarıda adı geçen hikâyelerden yola çıkarak tespit ettiğimiz gelenekler içinde “evlenme gelenekleri ve uygulamaları” yer almaktadır. Ele aldığımız hikâyeler içinde doğum ve ölümle

ilgili âdetler yer almadığı için bu konulara değinilmeden doğrudan evlenme adetleri hakkında bilgi verilmektedir.

Göçebe Türkmenlerin düğün gelenekleri Anadolu'daki diğer toplumların düğün gelenekleriyle benzer özellikler göstermekle birlikte kendine has özellikler de barındırmaktadır. Hikâyelerden ulaştığımız sonuçlara göre göçerlerde kendi boy ve aşiretleri arasında kız alıp vermeler görülmektedir. Ayrıca aşiretler arası kavgayı bitirmek için de kız alıp vermeler olabilmektedir. Bu evlilikler bir nevi siyasi evlilik olarak da adlandırılabilir. Göçebe Türkmenlerde genel olarak görücü usulü evlilik görülse de âşık hikâyelerinde karşılıklı severek evlenme çeşidi görülmektedir. Bunun sebebini ise âşık hikâyelerinin genel özelliğine bağlamak yanlış olmayacaktır.

Çukurova coğrafyasında iklim değişikliği yaşanmadığı sürece, sıcaklıklardan dolayı göçebe Türkmenlerin yaylaya göçleri devam edecektir. Bu açıdan bakıldığında yüzlerce yıllık geçmişe dayalı bu gelenek, halk edebiyatı ürünlerinde kendini göstermeye devam etmesi tabî olarak normaldir. Bu çıkarımların bizi ulaştırdığı ortak nokta ise halk edebiyatı metinlerinden elde ettiğimiz bilgilerin, alan araştırmacılarının elde ettiği bilgilerle uyumasıdır.

KAYNAKÇA

- Cin, F. (2004). *Ceyhan yörüklerinde halk kültürü araştırmaları* (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana).
- Çetin, N. ve Yılmaz, Y. (2015). *Ulla Johansen ve Mehmed Eröz'ün gözünden yörüklerde yayla hayatı*. H. Tuncel (Ed.), *Yayla kültürü ve yaylacılık sempozyumu* (27-46) içinde, Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çopuroğlu, K. (1998). *Yukarı Çukurova'da âşıklık geleneği ve Âşık Eyyübî* (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ).
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye beşeri coğrafyası*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Doğaner, A. (2013). *Çukurova bölgesi konargöçerlerinde halk kültürü ve halk edebiyatı* (Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana).
- Doğaner, A. (2015). Çukurovalı âşıkların dilinde konargöçerlik. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 142-164.
- Doğaner, A. (2016). *Çukurova bölgesinde konargöçer yaşam biçiminin dünü ve bugünü*. Kurt, Y. ve Sansar, M. F. (Ed.), *Tarihte Adana ve Çukurova C. 4* (471-488) içinde. Ankara: Akademisyen Yayınları.
- Doğaner, A. (2016). *Çukurova bölgesinde konargöçer yaşam biçiminin dünü ve bugünü*. Yıldırım, F. (Böl. Ed.), *Tarihte Adana ve Çukurova: Cilt 4 Adana: İnsan, Şehir ve Kültür* (s. 471-488) içinde. Ankara: Akademisyen Yayınları.
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Gerek, H. G. (2012). *Adana ili Pozantı ilçesi halk kültürü araştırması* (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana).
- Gökşen, C. (2015). *Osmaniye ve çevresinde yaylacılık*. H. Tuncel (Ed.), *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu* (s. 215-236) içinde. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Harunoğulları, M. ve Polat, Y. (2018). Mersin-Arslanköy yörüklerinin yaylacılık faaliyetleri ve sorunları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27, 71-86.
- Köseler, S. (2008). *Hatay ili Kırıkhan İlçesi halk kültürü araştırması* (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana).

- Şenesen, R. (2011). Osmaniye/Düziçi'nde dünden bugüne yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin yayla göçü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 267-286.
- Taşkaya, O. ve Taşkaya, S. M. (Yay. haz.). (2018). *Çukurova'da anlatılan âşık hikâyeleri*. Adana: Ekim Bir Yayınları.
- Taşkaya, M. S. ve Coşkun, İ. (2009). Âşık Feymânî'nin şiirlerinde eğitim ve eğitim unsurları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 259-278.
- Toroğlu, E. ve Kılınç, N. (2008). Binboğa Dağlarında Yaylacılık. *Doğu Akdeniz Ormanlık Araştırmaları Dergisi*, 14, 33-60.
- Turgut, O. (1995). *Adana âşıklık geleneği ve yaşayan âşıklar (Derleme-İnceleme)* (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana).
- Türkan, H. K. (2018). Kırıkhan yörüklerinde doğum, evlenme ve ölüm gelenekleri. *Turkish Studies*, 13 (20), 779-806.
- Yalman, A. R. (1977). *Cenupta Türkmen oymakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yılmaz, H. (2005). Gelenek, gelenekçilik ve gelenekselcilik. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 3, 39-53.
- Yonca, Y. (2014). *Kadirli'de yaylacılık faaliyetleri* (Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniveritesi, Kahramanmaraş).

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

Çukurova Makale Bilgi Sistemi, (t.y.), http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_konar_gocer.pdf.
adresinden erişildi.

Çukurova Üniversitesi Makale Bilgi Sistemi, (t.y.). http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/3.php#_ftn3.
adresinden erişildi.